УДК 338.49:334.012.33

КЕЙНСІАНСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

К. І. Ткач,
к. е. н., докторант, Институт проблем ринку і економіко-екологічних випробувань НАН України

Аналізується кейнсіанська концепція промислового розвитку та простежуються тенденції розвитку з'єднання мультиплікатора інвестицій з акселератором. Розглядається проблема з'єднання ідеї соціалізації інвестицій Дж. Кейнса з ідеєю автономних інвестицій Е. Хансена. Обгрунтовується їх синтез у вигляді ідеї соціалізації автономних інвестицій.

The Keynes concept of industrial development is analyzed and tendencies of development of association of the anima-tor of investments with an accelerator are traced. The problem of association of idea of socialization of investments of Gr. Keynes with idea of independent investments of E. Hanssen is considered. Their synthesis in the form of idea of so-cialization of independent investments proves.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Економічна політика України упродовж багатьох років дотримується неоліберальних концепцій, спрямованих на зведення до мінімуму регулюючої ролі держави. У зв'язку із цим виникає необхідність пошуку альтернативної теоретичної концепції, на яку могла б опиратися активна промислова політика держави.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ ОСТАННІХ РОКІВ ТА ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, ЯКИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ДАНА СТАТТЯ

Проблемам промислового розвитку присвячено досить багато зусиль вітчизняних економістів. Що ж відносно літератури з промислової політики, то вона стосується в основному опису досвіду зарубіжних країн і аналізу практичних проблем проведення вітчизняної промислової політики [1, 2, 3]. У той же час пошуку теоретичної бази для обгрунтування моделі промислової політики в Україні приділяється значно менше уваги. Щодо цього привертає до себе увагу насамперед кейнсіанська теорія, що обгрунтовує необхідність активного державного регулювання ринкової економіки. Однак не слід забувати, що теорія Кейнса — це теорія ефективного попиту. Державне втручання повинне бути спрямоване, на думку Кейнса, насамперед на оптимізацію обсягу сукупного попиту. При цьому передбачається, що виробництво автоматично дотримується попиту. У цьому зв'язку виникає питання про те, наскільки ця теорія підходить для обгрунтування промислової політики, оскільки припущення про те, що промислове виробництво автоматично дотримується попиту надто спрощує реальну картину промислового розвитку.

Як відомо, упродовж тривалого часу в економічній науці панував так званий "закон Сея". Відповідно до цього закону механізм ринку автоматично забезпечує рівність сукупного попиту і пропозиції й тому виключає можливість промислових криз і інших тривалих порушень рівноваги. Сей і його послідовники трактували цей закон як механізм автоматичного відновлення рівноваги в умовах вільної конкуренції.

Цей механізм охоплює наступні основні елементи. По-перше, це гнучка ціна, що автоматично реагує на зміни попиту та пропозиції і повертає їх у стан рівноваги. По-друге, гнучка заробітна плата, зміни якої також відновлюють порушену рівновагу між попитом та пропозицією робочої сили. По-третє, гнучкий відсоток, завдяки якому забезпечується рівність попиту і пропозиції на ринку позичкового капіталу.

Проблема полягає в тому, що ринковий механізм діє не тільки за принципом "зворотного зв'язку", що призводить до відновлення порушеної рівноваги. Ринок здатен у перебіг тривалого періоду підсилювати і поглиблювати один раз порушену рівновагу. Шведський економіст К. Вікселль пов'язував цю особливість ринкового механізму з поняттям кумулятивного процесу. Під час розгортання кумулятивного процесу діють сили нарощування диспропорцій, і є ослабленими протидіючі цьому фактори "зворотного зв'язку". Такі кумулятивні процеси не долаються завдяки гнучкості ринкових факторів і закінчуються промисловими кризами.

Поворот від традиційної теорії автоматичного саморегулювання до концепції державного регулювання й активної промислової політики знайшов своє найбільш яскраве вираження в кейнсіанстві. Характеризуючи значення роботи Дж. М. Кейнса "Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей", його американський послідовник Е. Хансен писав, що ця книга є атакою на віру, настільки дорогу економістам старої школи, у те, що економіка має автоматичну тенденцію ефективно функціонувати сама по собі без державного управління, допомоги або підтримки [4, с. 197].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Головним завданням даної статті є розгляд питання про те, в якому напрямі необхідно розробляти кейнсіанську теорію для того, щоб пристосувати її для обгрунтування промислової політики в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З НОВИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

На відміну від класичної школи Кейнс і його послідовники розглядають рівновагу сукупних інвестицій і заощаджень у такий спосіб. Припустимо, рівень нульового заощадження, коли країна занадто бідна, щоб мати будь-які чисті заощадження, умовно передбачається рівним 240 млрд дол. Припускається далі, що кожна зміна обсягу виробництва і національного доходу на 30 млрд дол. призводить до зміни заощаджень на 10 млрд дол. і споживання — на 20 млрд дол. Це означає, що, говорячи мовою Кейнса, гранична схильність до споживання передбачається постійною й рівною 2/3, а гранична схильність до заощадження дорівнює 1/3. Для спрощення припустимо, що єдиний рівень інвестицій, який може бути підтримано необмежено довго, дорівнює 20 млрд дол.

Припустимо, сукупні інвестиції менші заощадження. Це означає, що всі підприємства в цілому тимчасово

виробляють більше продукції, ніж бажають купити споживачі, ніж потрібно самим підприємствам для інвестицій в устаткування і збільшення запасів. Тому підприємства будуть змушені проти своєї волі накопичувати запаси тих товарів, які не можуть продатися. У результаті їхній валовий дохід від збуту і прибуток будуть знижуватися. Перевищення сукупних заощаджень над інвестиціями обернеться скороченням прибутків і доходів підприємств. Підприємства почнуть скорочувати й обмежувати своє виробництво. Як наслідок загальний обсяг виробництва і національного доходу скоротиться.

Навпаки, коли інвестиції є більшими за заощадження, запаси скорочуються, а прибуток збільшується, підприємства розширюють виробництво і національний доход зростає.

Тільки у тому випадку, коли намічається рівень заощадження, що дорівнює запланованим інвестиціям, підприємства будуть продовжувати зберігати стан сукупної рівноваги. Їхні продажі тоді будуть саме достатніми, щоб виправдати збереження поточного рівня сукупного виробництва, так що національний доход не буде ні збільшуватися, ні скорочуватися.

Кожен підприємець охоче розширить своє підприємство, якщо його продажі є великими порівняно з виробничими можливостями підприємства. Тому зростання національного доходу і сукупного попиту може стимулювати у свою чергу більш високий рівень чистих інвестицій. Ці похідні, індуковані інвестиції показують, що кожний приріст виробництва і національного доходу є сприятливим і для галузей, які створюють інвестиційні товари.

Тому кейнсіанці дають нову відповідь на традиційне питання про співвідношення ощадливості й споживання. Зростання бажання споживати, що означає зменшення бажання зберігати, зумовлює збільшення продажів і приріст інвестицій. З іншого боку, під час промислового буму ощадливість веде до зменшення інфляційного тиску. Вод-ночас у період спаду вона зумовлює скорочення обсягу здійснюваного суспільством чистого капіталоутворення і тим поглиблює спад.

Отже, високе споживання і високі інвестиції скоріше йдуть разом, ніж суперечать одне одному. Цей дивний результат іноді називають "парадоксом ощадливості". Спроби кожного збільшувати свої заощадження можуть мати своїм результатом зменшення фактичного заощадження всіх членів суспільства. Якби ми мали стан повної зайнятості, тоді очевидно, що чим більша частина національного продукту спрямовується на поточне споживання, тим менше залишається для капіталоутворення. Якби можна було припустити, що виробництво завжди буде на максимальному рівні, тоді ощадливість була б соціальним благом як з індивідуального, так і зі суспільного погляду. Однак така ситуація є характерною для ринкової економіки лише в окремі періоди. У перебіг значної частини часу переважає неповне використання ресурсів, недостача попиту й інвестицій. У цих умовах ощадливість із соціального блага може перетворитися на соціальне зло. У цьому випадку те, що вірно для окремого індивіда (а саме, що ощадливість означає зростання заощадження й багатства), може виявитися невірним для суспільства в цілому.

В умовах неповної зайнятості бажання зберігати може мати своїм об'єктивним результатом не збільшення, а навпаки, скорочення сукупного заощадження. Зберігаю-чи, людина скорочує своє споживання. Тим самим зменшується дохід когось іншого. Таким чином, при тривалій неповній зайнятості споживання й інвестиції є взаємодоповнюючими, а не конкуруючими. Те, що допомагає одному, допомагає й іншому.

Неординарність позиції Кейнса викликала гостру дискусію. Представник неоавстрійської школи Фрідріх Хайєк виступив з різкою критикою [5, с. 187—193]. Одним з головних дискусійних моментів стала австрійська теорія капіталу й відсотка, відповідно до яких ринкова система забезпечує оптимальний розподіл ресурсів у часі через зміну тимчасової структури капіталу. Зберігаючи, люди дають сигнал "зрушити" структуру виробництва убік інвестиційних товарів. Однак банки можуть установити процентну ставку на рівні, що не відображає дійсні міжчасові пріоритети людей. Якщо банки занижують відсоток, результатом буде зв'язаність коштів у виробництві інвестиційних товарів. Ненестача інвестицій, а надлишок їх — такий австрійський діагноз причин кризи.

Хайєк пояснює механізм промислової кризи в такий спосіб. Увесь грошовий потік, або потік купівельної спроможності в дану одиницю часу розділено між товарами виробничого призначення й споживчими товарами. Виробничий процес розділяється на безліч послідовних стадій. Початкові фактори виробництва (щоб вони не означали) повинні зазнати безліч послідовних змін, перш ніж вони будуть готові для кінцевого споживання. Грошовий обсяг угод на товари виробничого призначення в одиницю часу є кратним від обсягу угод на споживчі товари. В одиницю часу набагато більше грошей витрачається на товари виробничого призначення на всіх стадіях виробництва, ніж на споживчі товари.

Якщо частина доходу зберігається й інвестується, то за інших рівних умов співвідношення між попитом на споживчі й інвестиційні товари змінюється на користь останнього, і воно повинне постійно змінюватися, тому що за допомогою акту заощадження маса капіталу, так само як і сума продажів засобів виробництва, безупинно зростає.

Аналогічна зміна співвідношення між сумами грошей, що витрачають на споживчі й інвестиційні товари, може бути викликана за допомогою уливання банківських кредитів для цілей виробництва. Але в цьому випадку на противагу тому, що відбувається при добровільному заощадженні, досить імовірно, що окремі особи будуть прагнути відновити колишнє співвідношення між споживанням і заощадженням. "Зараз же-ртва не є добровільною, і вона приноситься не тими, хто пожне плоди від нових вкладень. Ця жертва приноситься споживачами взагалі, які через зростаючу конкуренцію з боку підприємців, що одержали додаткові гроші, змушені відмовитися від деякої частини споживчих благ, які вони звичайно споживають... Не може бути сумніву в тому, що, якби їхній грошовий дохід знову зріс, вони негайно спробували б розширити споживання до його звичайних розмірів" [5, с. 150].

Дохід рано або пізно підвищиться, тому що нові гроші частково витрачаються на наймання робітників, частково на покупку капітальних товарів усіх видів, так що в обох випадках гроші або відразу, або по закінченні деякого часу стають додатковим доходом у руках власників факторів виробництва.

Якщо попит на споживчі товари зростає у порівнянні з інвестиційним попитом, то галузі, що виробляють предмети споживання, стають більш прибутковими. Фактори виробництва відволікаються від вищих стадій до нижчих. Це спричиняє зростання грошових витрат, що зачіпає як нижчі, так і вищі стадії виробництва. Але в той час, як на нижчих стадіях виробництва попит збільшується, на вищих цього не відбувається. Звідси збитки і скорочення виробництва на вищих стадіях. Це початок кризи.

Можливо, здасться парадоксальним, що загальне зростання попиту на споживчі товари повинне мати несприятливий вплив на виробництво капітальних товарів. Адже останні саме й одержують відповідно до австрійської теорії свою економічну цінність завдяки коштам споживання, у виготовленні яких вони беруть участь.

Цей парадокс неважко пояснити. По-перше, необхідно мати на увазі припущення про повну зайнятість, про те, що всі фактори виробництва використовуються правильно, що принаймні деякі фактори, залучені до виробництва споживчих товарів, були б у протилежному випадку ви-

користані де-небудь в іншому місці. При повній зайнятості виробництво споживчих і інвестиційних товарів взаємно виключають один одного. Однак якщо конкуренція на ринку праці й мобільність праці є недосконалими, то припущення про повну зайнятість може бути ослаблене.

Твердження про те, що виробництво споживчих товарів може бути розширено лише за рахунок скорочення виробництва інвестиційних товарів, і навпаки, втрачає чинність у тому випадку, якщо є в наявності невикористовуванні фактори виробництва.

Проте, крім конкуренції за ресурси між виробництвом цих двох категорій товарів, можуть бути відносини зовсім іншого роду. Наприклад, збільшення виробництва споживчих товарів може мати тенденцію до заохочення виробництва інвестиційних товарів відповідно до принципу акселерації. Навпаки, мультиплікатор припускає причинний зв'язок протилежного напряму.

"Можно предположить, — відзначає Г. Хаберлер, — что к концу бума, как правило, действительно устанавливается состояние достаточно полной занятости" [6, с. 56].

По-друге, передбачається, що попит на споживчі товари зростає порівняно із попитом на інвестиційні товари. Якби можна було спонукати людей зберігати більше, то грошовий потік і структуру виробництва було б приведено у відповідність один з одним. "Недостача капіталу" у цьому сенсі рівнозначна недостачі заощадження.

Як відомо, Кейнс розглядав мультиплікатор інвестицій у зв'язку з помноженим впливом приросту інвестицій на обсяг виробництва й рівень національного доходу. Збільшення обсягу інвестицій призводить до зростання доходів у галузях, які виготовляють засоби виробництва. Це у свою чергу викликає збільшення споживчих витрат. Таким чином, збільшення інвестицій викликає зростання споживання. Обидва ці прирости в сукупності утворюють приріст сукупного попиту, виробництва й доходу.

Мультиплікатор і акселератор взаємодіють. Спочатку відбувається самостійне, автономне збільшення інвестицій. Це веде до збільшення доходу в помноженому розмірі відповідно до величини мультиплікатора. Дане збільшення доходу може у свою чергу спричинити подальше зростання інвестицій відповідно до величини акселератора.

З'єднання мультиплікатора інвестицій з акселератором дозволяє сконструювати модель промислового зростання. Вона представляє систему взаємозалежних важелів, що, на думку неокейнсіанців, показує "надкумулятивний процес" неухильного промислового зростання. У цій складній "системі важелів" мультиплікатор інвестицій викликає приріст промислового виробництва і національного доходу, а також споживання і зайнятості. У свою чергу акселератор стимулює нові інвестиції, які заново пускають у хід механізм розгортання мультиплікаційного процесу. Теорія "надкумулятивного" процесу показує, якщо його не регулювати, він призведе до порушення рівноваги і до макроекономічної нестабільності. Економічні моделі, які конструюються на базі сполучення мультиплікатора й акселератора, дають циклічні підйоми і спади. Однак ці ж моделі покликані продемонструвати, що через відповідну державну політику циклічні коливання промисловості можна істотно послабити, а промислові кризи — усунути.

Первинне розширення, викликане автономними інвестиціями, тобто інвестиціями для здійснення нововведень, "роздувається" до розмірів буму завдяки стимульованому вторинному розширенню. Кожний долар первинних автономних інвестицій стимулює помножене зростання реального обсягу виробництва і доходу — у цьому полягає дія інвестиційного мультиплікатора. Але є також вторинні інвестиції, викликані приливною хвилею доходу — це результат процесу акселерації. Діючи спільно, ці двоякого роду інвестиції — і первинні, і вторинні — породжують зростання промислового капіталу. Зростання промислового капіталу пов'язане з потребами довгострокового промислового зростання, які у свою чергу пов'язані зі змінами техніки. Однак у період промислового буму обсяг автономних і стимульованих інвестицій може переступити межі й вийти за рамки тієї норми утворення нового капіталу, яку може бути збережено.

Хансен вважає, що для аналізу промислового розвитку особливо важливо з'ясувати умови, за яких, з одного боку, може бути реалізовано весь потенціал промислового зростання, а з іншого боку — умови, за яких промисловість не досягає свого потенційно можливого зростання. Це одночасно проблема циклічного і довгострокового розвитку промисловості — проблема промислових коливань і проблема промислового зростання.

Хансен досліджує цю проблему, спираючись на такі параметри, як: автономні інвестиції, мультиплікатор, акселератор і, нарешті, відношення заощаджень до доходу при повній зайнятості. Акселератор відрізняється від граничного коефіцієнта капіталу. Він менше граничного коефіцієнта капіталу, оскільки автономні інвестиції теж утворюють частину необхідного приросту основного капіталу. Акселератор же бере до уваги тільки стимульовані інвестиції та їхнє відношення до приросту виробництва і доходу. Тим часом, коли автономні інвестиції завершено, їхня участь у виробництві продукції не менше, ніж участь стимульованих інвестицій. Тому в розрахунок граничного капітального коефіцієнта беруться й автономні, і стимульовані інвестиції.

Коли автономні інвестиції, мультиплікатор, акселератор є великими, розвивається потужний бум, що буде штовхати промисловість нагору, до повної зайнятості (якщо відношення заощаджень до доходу при повній зайнятості не дуже велике), а можливо, навіть до інфляційної ситуації. У випадку слабкості одного або більшої кількості цих факторів промисловий бум може висохнути до того, як буде досягнуто стан повної зайнятості. Якщо слабкими є всі три фактори, пожвавлення "захлинеться" і промислове виробництво може опинитися в становищі застою і депресії. Однак якщо відношення заощаджень до доходу при повній зайнятості дуже велике, то пожвавлення може не призвести до повної зайнятості, навіть при відносно великих значеннях авто-номних інвестицій, мультиплікатора й акселератора.

Обсяги автономних інвестицій залежать насамперед від імпульсів до зростання, властивих технічному розвиткові. Якщо винаходи, створення нових галузей промисловості, освоєння нових земель і поширення нових видів продукції створюють великі можливості для інвестицій, то автономні інвестиції можуть набути таких розмірів, що навіть при слабкому мультиплікаторі й слабкому акселераторі економіка може досягти стану повної зайнятості. З іншого боку, невеликий обсяг автономних інвестицій можна компенсувати більшими мультиплікатором і акселератором, здатними спричинити сильне розширення. Разом узяті мультиплікатор і акселератор утворять надмультиплікатор.

Аналізована Хансеном ситуація з оборотними запасами в 1920 р. в США цікава для нас тим, що вона добре ілюструє ненадійний характер індукованих інвестицій. Чисте нагромадження оборотних запасів виросло до 4,9 млрд дол., або до 5,6% ВНП. Такий темп чистого нагромадження запасів міг зберігатися тільки за умови колишнього зростання виробництва. Але оскільки наближалася повна зайнятість, це було неможливо. У результаті відбулося різке зниження чистого нагромадження оборотних запасів з 4,9 млрд дол. у 1920 р. до 0,1 млрд дол. у 1921 р.

Інвестиції в устаткування всіх видів також добре ілюструють дестабілізуючу роль і нестійкість автономних інвестицій, хоча частково інвестиції були індукованими. Хансен показує, що валові інвестиції у вироб-

ниче, довгострокове устаткування в 1921 р. знизилися порівняно з 1920 р. більш ніж в 2 рази. Високий рівень інвестицій в устаткування, який був результатом нагромаджених за роки Першої світової війни технологічних нововведень, не міг довго зберігатися. При такому темпі впровадження можливості інновацій, які відкривалися розвитком техніки, було швидко вичерпано. Си-туація з оборотними запасами і виробничим устаткуванням зіграла ключову роль у припиненні промислового буму. Крім того, зниження інвестицій викликало в 1921 р. зниження споживчих видатків на 7 млрд дол. Загальне зниження ВНП склало 18 млрд дол.

Аналіз Хансена про припинення промислового підйому в 1929 р. також засновано на зниженні автономних і індукованих інвестицій. Валові приватні інвестиції знизилися з 15,8 млрд дол. в 1929 р. до 0,9 млрд дол. в 1932 р. При цьому знизилися як автономні, так і індуковані інвестиції. Однак криза 1929 р. була пов'язана насамперед з падінням автономних інвестицій. Хвиля інноваційних інвестицій була викликана зростанням нових великих галузей, появою нових продуктів і нових технологічних процесів у 20-ті р. Під час промислового підйому 1923—1929 рр. валовий обсяг приватних внутрішніх інвестицій становив у середньому 15 млрд дол. на рік. Крах у сфері інвестицій пояснюється в основному тимчасовим вичерпанням можливостей для автономних інвестицій. А це у свою чергу викликало різке скорочення споживчих видатків відповідно до принципу інвестиційного мультиплікатора [7, с. 217—219].

Таким чином, промисловий підйом припиняється більшою мірою через причини, пов'язані із внутрішньою природою процесу експансії, ніж через обмеженість пропозиції грошей. У міру того, як поступово вичерпуються сприятливі можливості вигідних інвестицій, які відкриваються технічним прогресом, знижується гранична ефективність капіталу. Це і гальмує промисловий підйом. Розрив між доходом і споживанням, характерний для високого рівня зайнятості, вимагає для свого відтворення, щоб не спадала хвиля автономних інвестицій разом з індукованими інвестиціями. Але оскільки ця хвиля не є безперервною, сама внутрішня природа промислової експансії призводить до зупинки підйому і викликає спад промислового виробництва.

Споживча функція разом із функцією граничної ефективності капіталу і принципом акселерації, з одного боку, пояснює верхню межу промислового підйому. З іншого боку, ці ж фактори пояснюють і нижню межу промислового спаду. У міру зниження доходу споживання теж знижується, але меншою мірою, доки зрештою споживання не стане рівним доходу. Тим самим форма й рівень споживчої функції визначають переломну точку, в якій увесь дохід спрямовується на споживання. Це і є нижня межа промислового спаду. Однак звичайно деякі чисті автономні інвестиції можуть становити значний сектор економіки. Тому нижня межа, як правило, буває трохи вищою за мінімум.

Чим більшим стає дохід, тим більше повинні зростати інвестиції, щоб заповнити розрив, який збільшується між доходом і споживанням.

Функція граничної ефективності капіталу, яка знижується, принцип акселерації і споживча функція становлять автоматично діючий лімітуючий механізм, за допомогою якого припиняється промислова експансія. Усередині цих обмежень промисловій системі внутрішньо властива відносна стабільність. Ця відносна стабільність не може бути приписаною інституціональному устрою економіки, зокрема, грошовій і банківській системі. З кейнсіанських позицій її скоріше можна пояснити природою самих процесів промислового розвитку, тим, як ця природа розкривається у функціонуванні перемінних, описуваних інвестиційною і споживчою функцією.

Як відомо, зробивши припущення, що ощадливість може призвести до зубожіння, Кейнс дійшов висновку, що "усуспільнені" інвестиції могли б стати засобами забезпечення високого рівня зайнятості [8, с. 346]. Це може також здійснюватися шляхом грошового стимулювання. Тут доречно поставити запитання, чи не є економіка постійних військових готувань втіленням удосконаленої форми "усуспільнених інвестицій".

Хансен дійшов висновку, що грошові фактори мають другорядне значення. Головні причини тривалих циклічних рухів варто шукати в технічному прогресі і нововведеннях, які впливають на реальні інвестиції. За Хансеном, статична кругова модель потоку явно незадовільно пояснювала те, що відбувається в дійсності. Насправді, стверджував Хансен, у такій динамічній системі, де рушійною силою прогресу є нововведення й відкриття, а також освоєння нових територій, інвестиції ніяким чином не можуть розглядатися як функція споживання. Щоб економіка продовжувала рухатися вперед, потрібна безперервність інвестування, так що високий рівень споживання виявляється залежним від високого рівня чистих інвестицій. За відсутності приватних інвестицій важливо компенсувати їх державними видатками, які в сполученні з комплексом фіскальних і податкових заходів можна спрямувати на створення достатньої споживчої бази.

ВИСНОВКИ ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, загальний висновок із зіставлення теорій промислового розвитку Кейнса і Хансена можна сформулювати в такий спосіб. Якщо Кейнс писав про соціалізацію інвестицій, то Хансен заміняє це (непродуктивними) державними видатками, покликаними забезпечити "споживчу базу". У той же час заслугою Хансена є виділення й введення в кейнсіанську теорію поняття автономних інвестицій. Якщо ж спробувати з'єднати ідею соціалізації інвестицій Дж. Кейнса з ідеєю автономних інвестицій Е. Хансена, то можливим є їх синтез у вигляді ідеї соціалізації автономних (тобто інноваційних) інвестицій.

Така постановка проблеми, заснована на синтезі, є надзвичайно актуальною для України, яка сьогодні перебуває перед вибором інноваційно-інвестиційної моделі розвитку в умовах, коли приватний бізнес аж ніяк не виказує необхідної зацікавленості до інноваційних інвестицій. У даній статті ми обмежуємося лише тією постановкою проблеми соціалізації автономних інвестицій, яка випливає з аналізу моделей розвитку Кейнса і Хансена. При цьому передбачається, зрозуміло, що теоретичне і практичне рішення вимагає подальшої розробки цієї складної проблеми й повинне бути орієнто-ваним на побудову і практичну апробацію концепції усуспільнення інноваційних інвестицій.

Література:

1. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку. — К.: Фенікс, 2003. — 387 с.

2. Інвестиційно-інноваційна стратегія розвитку національної економіки. — К.: АВРИО, 2004. — 312 с.

3. Гончаров Ю. В. Промислова політика України: проблеми і перспективи. — К.: Наукова думка, 1998. — 277 с.

4. Хансен Э. Денежная теория и финансовая политика. — М.: Дело, 2006. — 310 с.

5. Хайек Ф. Познание, конкуренция и свобода. — М.: Пневма, 1998. — 288 с.

6. Хаберлер Г. Процветание и депрессия. Теоретический анализ циклических колебаний. — Челябинск: Социум, 2005. — 474 с.

7. Хансен Э. Экономические циклы и национальный доход. Классики кейнсианства. — Т. 2. — М.: Экономика, 1997. — 431 с.

8. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. — М.: Гелиос, 2002. — 352 с.